

इ. ८ वी भूगोल

विषय

उद्योग

Agro-Based Industries in India

सादरकर्ते

डॉ. स्मिता राणे

एम.ए., एम.एड., पीएच.डी.

प्रस्तावना :

खालील चित्रांमध्ये दोन उद्योगाची साखळी दिली आहे. त्याचे निरीक्षण करून त्या चित्रांची क्रमवारीता नोंदवा.

प्र. १ : उद्योगाची नावे सांगा.

प्र. २ : या उद्योगातील कच्चा माल कोणता आहे.

प्र. ३ : कच्च्या मालाचे पक्क्या मालात रूपांतर कसे होते ?

प्र. ४ : कच्च्या मालाचे पक्क्या मालात रूपांतर करण्याची आवश्यकता भासते ?

प्र. १ : उद्योगाची नावे सांगा.

- कापड उद्योग
- साखर उद्योग

प्र. २ : या उद्योगातील कच्चा माल कोणता आहे?

उद्योग	कच्चा माल	पक्का माल
कापड उद्योग	कच्चे कापड	तयार कापड
साखर उद्योग	ऊस आणि स्वीट पोटॅटो	गूळ आणि साखर

प्र. ३ : कच्च्या मालाचे पक्क्या मालात रूपांतर कसे होते?

- प्रथम कच्चा माल कारखान्यात नेला जातो. त्यावर प्रक्रिया करून कापड तयार केले जाते.

प्र. ४ : कच्च्या मालाचे पक्क्या मालात रूपांतर करण्याची आवश्यकता भासते?

- पक्का माल हा टिकाऊ, अधिक उपयुक्त व मूल्यवर्धित असतो.

भौगोलिक स्पष्टीकरण :

उद्योग किंवा कारखानदारी हा द्वितीय व्यवसाय असून साधन संपत्तीची आवश्यकता, विज्ञान व तंत्रज्ञान यातील प्रगतीच्य जोरावर हा उद्योग वाढीस लागून औद्योगिकरणास चालना मिळते. तसेच मानवाचा देशाचा आर्थिक विकास साधण्यास मदत होते.

उद्योगाच्या स्थानिकीकरणाचे घटक

Agro-Based Industries in India

- १) शेतमाल
- २) पाणीपुरवठा (नदी)
- ३) मजुर पुरवठा
- ४) वाहतुकीची साधने
- ५) बाजारपेठ
- ६) उर्जा साधने

भौगोलिक स्पष्टीकरण :

कोणत्याही प्रदेशात उद्योगाचा विकास हा स्थानिक घटकावर अवलंबून असतो. या घटकाचे वितरण असमान असल्याने औद्योगिक विकास हा सर्वत्र सारख्या प्रमाणात होत नाही.

- खाली दिलेल्या चित्रातील उद्योग ओळखा व या उद्योगासाठी अनुकूल घटक कोणते ते सांगा.

अनुकूल घटक :

- उपलब्ध कुशल मनुष्यबळ

- वाहतुकीची साधने

- संदेशवहन

- वीजपुरवठा

- उपलब्ध कच्चा माल

- समुद्र किनारा

Agro-Based Industries in India

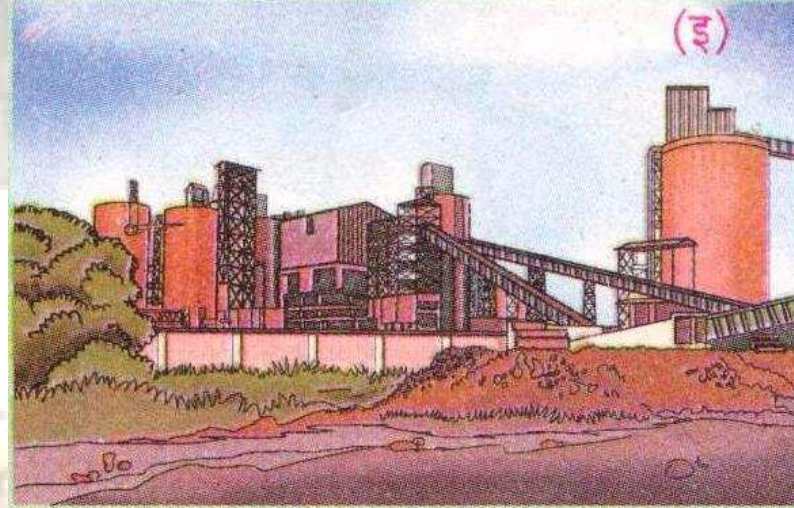
खाली दिलेल्या चित्रांचे निरीक्षण करा व चित्रातील उद्योगाचे नाव सांगा

पापड बनविण्याचा उद्योग

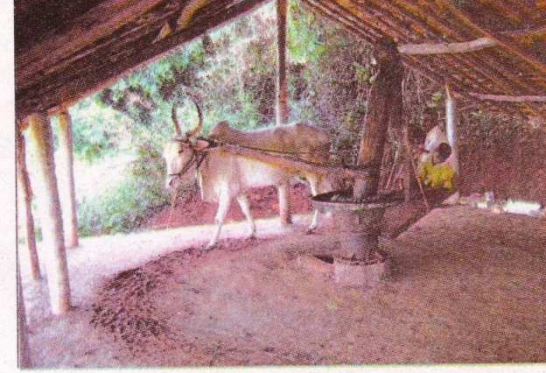
फर्निचर - सुतार काम करणारा

स्टील उद्योग

कृषीवर आधारीत उद्योग

१) दुग्धव्यवसाय, ३) गुन्हाळ, ४) तेल घाणा, ५) डाळ मिल

भाळनी / ४ • तेलघाणा

भारत हा कृषीप्रधान देश आहे. भारतात कृषी उत्पादनात विविधता आढळते. त्यामुळे विविध प्रकारचे कृषीवर आधारित उद्येाला आले आहेत. या उद्येगांबरोबर कृषीक्षेत्रातून उत्पादित होणाऱ्या उत्पादनावर प्रक्रिया करणाऱ्या उद्येगांचा विकास झालेला आहे.

मूल्यमापन

१) खालील विधाने सत्य की असत्य ते लिहा.

१. उद्योगामध्ये कच्च्या मालाचे रूपांतर पक्क्या मालात केले जात नाही.
२. पर्वतीय प्रदेशात उद्योगधंद्यासाठी अनुकूल घटक असतात.
३. उद्योगामध्ये मानवाच्या व देशाच्या आर्थिक विकासाला गती प्राप्त होते.
४. भारत हा कृषीप्रधान देश आहे.

२) खालील विधानासाठी ओघ तक्ता तयार करा.

१. उद्योगाच्या स्थानिकरणासाठी आवश्यक घटक लिहा.

३) तुमच्या परिसरातील कोणत्याही एका उद्योगाची माहिती पुढील प्रश्नांच्या आधारे मिळवा.

१. उद्योगाचे नाव -
२. मालकाचे नाव -
३. किती कामगार काम करतात -
४. कोणता कच्चा माल वापरतात -
५. कोणता माल तयार केला जातो -
६. कारखान्याच्या परिसरात प्रदूषण पातळी कमी होण्यासाठी कोणते उपाय केले आहेत -